

P. H. 222

RĂMNICU-VĂLCII

Nu se împru-
mută acasă.
AN. XIV 1948

92690
1838-

MIHAI EMINESCU

21

Lămuriri pentru opera și viața lui Eminescu

Director: **LECA MORARIU**

Secretar: **Octavia Lupu - Morariu**

21

M. Eminescu
x G.T.K.

BIB. IOTEA
DOCUMENTARA
ORAȘUL PIAȚA NEAMȚ

Grigori Vindireu
1830 - 1888

Marele maestru Sucevean care, cu taraful său,
a însuflețit serbările dela Putna lui Eminescu, în 1871

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: R.-VĂLCII, E-DUL. TUDOR VLADIMIRESCU, 33

TIP. „GUTENBERG”, R.-VĂLCII

05.8

Ernst

Rosenthal

MIHAI EMINESCU

21

Lămuriri pentru opera și viața lui Eminescu

Director : **LECA MORARIU**Secretar : **Octavia Lupu - Morariu**

21

Idei din manuscriptele Eminescu

I.

Eminescu avea obiceiul s'arunce pe hârtie idei izolate, idei în legătură cu temele ce-l preocupau; era un creier ce scăpăra *mereu*. Odată și-odată ideile acestea vor forma un volumaș din scrisul său complet. Iată-le câteva!

G. Bogdan-Duică ¹⁾

II.

De câte (ori) ni se prezintă un principiu sau un complex de principii, ce nu ne convine, e ca și când ni-ar trece cineva un fum pe sub nas; și cel puțin în gând ni dăm capul înapoi — *Vornehmheit*. Indignarea e cea mai firească a oamenilor pornire.

* * *

Deși comparațiunile schiopătează, totuși un analogon al acestui *ens* lipsit de timp ar fi simțaciunea corpului omenesc — oriunde-l atingi pe acesta se manifestă simțirea — și oriunde atingi istoria în timp și natura în spațiu, se manifestă *voința*.

* * *

O dinamică de puteri este viața omenirii. Întrebarea-i dacă ea se mișcă în grupe de puteri ce se combat; stare de revoluție, de *bellum omnium contra omnes*, sau în formulele acestor puteri: în *partide parlamentare* și în *pressă*.

* * *

Wenn jemand bedenkt, dass die zur Grösse des Krieges keineswegs im Verhältnis stehende Heftigkeit od(er) Maasslosigkeit des Wollens; dass der Mensch der schwache, oft hin-

¹⁾ Din eminescologia lui G. Bogdan-Duică, salvată în mapa redacției noastre.

gehauchte Anlass der schrecklichsten Leidenschaften ist; und dass der Träger dieser Leidenschaften in jedem Augenblicke zu einer Schaafe werden kann, wie das Gefäss, das vom Wein gesprengt worden ist; wenn man sieht, wie ein und derselbe Lebensprincip tausende und abertausende von solchen Blüten treibt, von denen die meisten bei jenem halben Wege abfallen, wenige bestehen, und dass auch diese am Ende dasselbe Schicksal haben, so sieht man ein, dass das Wesen der Menschen unsterblich ist. Es ist ein und derselbe *punctum saliens*, welches in laufender Zeit und raumlos, ganz und ungetheilt zum Vorschein kommt, Schalen bewegt und sie gegeneinander zittern macht, sie verlässt, neue bildet, während das Fleisch seiner Zeichnungen, die Urmaterie, als ein Ahasverus der Formen, seine ewigscheinende Wanderung macht.

(Tuspatru din foaia 7 a M-sului 2255, din epoca Vieneză)

Eminescu

Manuscrisele lui Eminescu¹⁾

Până la sfârșitul veacului trecut, din opera lui Eminescu se cunoșteau poeziile publicate în „*Convorbiri literare*“, adunate apoi în volum de Titu Maiorescu în ediția Socec, volumul *Proză și Versuri* editat de V. G. Morțun (Iași, 1890), precum și poeziile și scrierile în proză ale lui Eminescu publicate cu o prefață de A. D. Xenopol în cele trei volume din colecția librarilor - editori Frații Șaraga din Iași. — Din articolele politice ale lui Eminescu nu pătrunsese în marele public cetitor decât puținele din ziarul „*Timpu*“, publicate de Nicolae Filipescu, mare admirator al lui Eminescu, într'o broșură cu prefața lui Grigore Peucescu.

La 25 Ianuarie 1902 Titu Maiorescu dăruiește Academiei Române un însemnat număr de caiete și foi rătăcite rămase după moartea lui Eminescu în păstrarea sa. Și astfel biblioteca Academiei Române, buna păstrătoare a vechii noastre literaturi, datorită lui T. Maiorescu posedă astăzi sub numele de *ineditele lui Eminescu* o adevărată comoară în care se găsește cel mai bogat material pentru cunoașterea vieții și studiilor lui Eminescu

¹⁾ Dintr'o comunicare la Radio București, 2 Februarie 1933.

alături de numeroase variante ale poeziilor sale, precum și multe fragmente din scrierile pe care n'a ajuns să le publice.

Se știe câtă grijă a avut Maiorescu față de Eminescu, atât pentru studiile lui în străinătate, cât și în ce privește opera sa literară și greutățile prin care a trecut. Dar grija de a păstra cu sfințenie manuscrisele lui Eminescu și a le depune apoi la Academia Română va rămânea printre marile fapte ale lui Maiorescu pentru cultura românească.

În adevăr, cele mai de seamă studii asupra vieții și operei lui Eminescu se întemeiază pe cercetarea manuscriselor dela Academia Română. Este destul să amintesc însemnatele studii ale Prof. I. Rădulescu-Pogoneanu asupra operei lui Eminescu, apoi teza de doctorat a lui Ion Scurtu și volumul editat la „Minerva“ în 1905 sub titlul *Serieri politice și literare* de M. Em. din anii 1870 - 77 care s'au întemeiat pe materialul din mss. dăruite Academiei Române de Maiorescu.

Tot datorită acestor mss. s'au putut publica la București de cătră Nerva Hodoș și Ilarie Chendi o culegere de poezii postume și altă culegere de poezii populare, iar la Iași publicarea în 1914 a marelui volum de opere complete, în care pe lângă poeziile lui Eminescu s'au adăugat o parte însemnată din scrierile în proză, atât literare cât și politice.

Iar după războiul 1916 — 1918 cercetările asupra vieții și operei lui Eminescu, pornite în mare parte tot dela izvorul nesecat al mss. dăruite de Maiorescu, s'au întemeiat considerabil, culminând în următoarele publicații:

1) Ale Prof. G. Bogdan-Duică, răscolitorul neobosit și cunoscătorul cel mai adânc al literaturii române din veacul al 19-lea și al izvoarelor sale.

2) Ale Prof. G. Ibrăileanu, care ne-a dat cea mai fină și mai desăvârșită analiză a versului eminescian cu minunata și fermecătoarea sa armonie, precum și una din edițiile cele mai credincioase ale poeziilor lui Eminescu.

3) Ale Prof. Leca Morariu, acest vifajnic cercetător asupra celor doi măiestri ai scrisului românesc, Creangă și Eminescu, în revistele sale „Fat-Frumos“ și „Mihai Eminescu“, în care se adună mereu material și studii eminescene de mare preț.

4) In sfârșit atâtea însemnate publicații din ultimii ani datorite cercetătorilor mai tineri¹⁾. *Peversicinus, D. Murăram.*

Din aceste manuscrise rămase dela Eminescu, pe care cu mare dragoste și cu mult folos sufletesc le-am cercetat și eu aduc la cunoștință următoarele fragmente.

Dintre sutele de versuri privitoare la Domnii noștri din trecut am ales din mss. 2276 f. 171, 2270 f. 67 și 2257 f. 164 pe acele în care avem romantica descriere a lui *Dragoș Vodă cel bătrân*, a lui *Ștefan cel Mare* și a nepotului său *Ștefăniță-Vodă*.

*Dragoș-Vodă cel bătrân
Pe Moldova e stăpân,
Și domnind cu toată slava
Șade'n scaun la Suceava,
La Suceava lăudată
Cu ziduri încunjurată
Zid de piatră nalt și gros,
Că pe el merg cinci pe jos
Și au loc cu de prisos,
Că merg trei călări alături
Și mai au loc pe de lături
Cali mândri să și-i joace
Când încolo, când încoace.
Iar din negre trunchi²⁾ de stâncă
Peste valea cea adâncă
Pe deasupra de cetate
De biserică și palate
Stă domneasca cetățue
Ce cu crestele-i se sue
Repeziță în spre nori
Peste codri sunători
Cu-a ei ziduri, cu-a ei bolți*

*Și cu turnuri pe la colți
Ziduri grele și cu creste
Cum au fost și nu mai este.
Pintre arcurile grele,
Pintre negrele zebrele
Abia soarele străbate
Între tinzi întunecate.
În pereții de piatră goală
Au înfipt făclii de smoală
Fumegând cu flacări roșii
Luminează' ntunecoșii
Stâmpi de piatră grea și sură
Unde-atârnă armătură
Aretând a lor rugină
Sub făclia de rășină
Paveze, mânuși leite,
Casce, mândre, poleite
Și pleptare, obrazare,
Și arcuri de vânătoare.
Iar în fundul sălei drepte
Se'naltă pe șapte trepte
Tronul Domnului creștin*

¹⁾ Trebuie să amintesc și despre cercetarea mss. Eminescu plănuită de Prof. Mihai Dragomirescu, care-și trimetea spre copiere o echipă de studenți, începătoare nepregătite pentru asemenea cercetări. Cu această ocazie s'au deteriorat multe foi, și deaceia Academia a hotărât să pună pe viitor la dispoziția cetitorilor nepregătiți numai fotografiile ale acestor prețioase manuscrise.

²⁾ N'o fi *muchi*? -- Nota Redacției „M. Em.”

Coperit de-un baldachin,
 Iar în jețul auria
 Șade Dragoș, brumăriu,
 Barba albă până'n brâu,
 Cu ochi negri viforoși
 Coroana de aur roșu
 Strălucind frumos pe frunte
 Peste pletele cărunte.
 Pe-a hlamidei sale cute
 Flori de aur sunt cusute,
 Și cu fața înțeleaptă
 Și cu scheptu'n mîna dreaptă
 Iar l'a tronului picioare
 Se înșiră pe covoare
 Jețuri de lemne de strug
 Săpate cu meșteșug,
 Icea șese, colo șese
 Pentru boerii alese:
 Vornicul țeril de jos

Stă în scaun luminos,
 Un bătrân și blând moșneag
 Cu albastrul lui tolag
 Ce-i cu aur împletit
 Cu pietre acoperit.
 Stă cu plete colilie
 Pârcălabul de Chitlie,
 Și cu genele lui albe
 Pârcălab Cetății-Albe.
 După-aceștia mai vin
 Pârcălabul din Hotin,
 Cel din Neamț și dela Vrance,
 Rezimat stetea pe lance,
 Dar pe toți i'ntrece'n slavă
 Pârcălabul de Suceavă.
 Și astfel jur împrejur
 Șed cu blane de samur
 Cu pleptare la un fel
 Și cu mâneci de oțel...

(Și Domnul astfel cuvintează:)

Boeri, Moldova astăzi pe tronul ei mă chlamă,
 De glasul țării mele eu trebui să fii seamă
 Și să apăs pe frunte-mi coroana aurie...
 Incrușițați nainte-mi, boeri, a voastre săbii,
 Stăpân voi fi de astăzi pe oști și pe corăbii...

* * *

Despre Ștefan cel Mare aceste câteva strofe
 în mss. 2270 f 67:

Cum oare Moldovo, tu n'o să-l cunoști
 Pe sgomote grele de arme și oști,
 Pe flamuri cu stele și bouri
 Pe sunet de bucium ce sună la șes și la platurî

Cum oare, o țară, tu n'o să-l cunoști
 Cum sună fanfara chemarea de oști,
 Când buciumu sună în șes și pe plai
 Și oastea s'adună călare pe cai...

Carpații ridică sentinele frunți
 Și zare de focuri s'arată pe munți.
 Să arză tulpine întrege¹⁾ de brazi,
 Căci lată-l sosește eroul viteaz
 Ne vine Ștefan cel Mare..

In ms. 2257 f. 164 avem descrierea ospățului lui Ștefăniță Vodă, eu păcatele nepotului Marelui Ștefan.

O masă întinsă și cuprinsă de boeri

Boeri mari, boeri de rând
 Impleți cupele cântând
 Și priviți prin vinu'n spune
 Tot ce vi-l mai drag pe lume.
 Viața-i tristă, lungă, rece
 Nesimțită'n noapte trece
 Ca un vis urât și rău
 Ce se strecură mercur...
 Dar eu voiu s'o luminez
 Sufletul să mi-l turbez
 Să'mbăt sufletul din mine,
 Să-mi scald gândurile'n bine,
 Să strig marelui cupar :
 „Toarnă-mi vinu în pahar,
 Să'nec inima-mi din sin
 Sufletul să-l însenln...”
 Inchinași, boeri, cu bine
 Să-mi scald gândurile'n bine
 Să'mbăt sufletul în mine.
 Inchinași, boeri, mereu
 Să'nsenln sufletul meu.
 Vinul e lumina vie
 Care inima învie,
 Ochiul arde, sinul crește

Inima ți-o'nveselește.
 A muerii negre stele
 Ard în cerul viefii mele,
 A muerii mândre flori
 Îmi duc inima'n fiori.
 Vă văd veseli, dragi boeri mari,

Numai Hatmanul cel mare
 Stă-mi cu capu'n întristare
 Și cu grija de-a spinare.
 — Hatmane, boer bătrân,
 Ce stai trist cu grija'n sân ?
 Lasă grija'n hătmănie
 Când îmi vil la masă mie.
 Te-ai urât de hătmănit,
 Ori nu-s bun eu de domnit
 De îmi stai posomorît
 Și cu ochiul trist și crunt
 Parc'al vrea să numeri prund,
 Unde-i valul mai mărunt.
 Ori boeril mei nu-ți plac,
 Ori de mine nu ți-l drag,
 De-mi stai ca un cuc pribeag? —
 Arbore: Ba boeril tăi mi-s dragi

¹⁾ Pentru acest tulpine întrege cu-e, în loc de-I, cf. precizările din Buletinul „Mihai Eminescu” An. IX. 1938, 22—23.—O. L.— M.

Și tu, Doamne mult îmi plăci,
 Dar prin capul meu albit
 Gând frumos au răsărit,
 Gând frumos, iubit, senin,
 M'a făcut să-mi uit de vin.
 Imi veni, o, Doamne, a minte
 Cum stetea mai dinainte,
 Când eram și eu mai verde,
 Nu ca ziua ce se pierde,
 Cum stetea la masa'ntinsă,
 De boeri bătrâni cuprinsă,
 Ștefan-Vodă, Domnul sfânt,
 Fără seamăn pe pământ,
 Alb ca iarna, cald ca vara,
 Bun și blând ca primăvara,
 Ochlu afund, privire-adâncă,
 Barba lungă, fruntea ninsă,
 Și'ntr'un cerc de aur prinsă.
 Era noapte, era lună.

El cu capii împreună
 Stă la masă'n voe bună.
 Și în curtea adunării
 Imi fierbea ca'n sinul mării
 Oaste multă, oastea țării.
 Mează-noaptea'n tuciu de-aramă
 De-al ei sbor da lunei samă,
 Când din scaunu-l de fală
 Ștefan Marele se scoală
 Și în mână cupa plină
 El boerilor închină
 Și boerii se scula
 Și din gură-așa zicea:
 — Dragi boeri, vlața-l grădină
 Inflorită în lumină,
 Moartea e un munte sfânt
 Prea departe de pământ
 Luminat de-al lunel gând. —

* * *

Ca încheiere, acest interesant fragment, în care avem descrierea duioasă a văii Siretiului și Sucevii, unde s'a născut poetul și și-a petrecut dulcii ani ai copilăriei.

Eminescu ms. 2255 f. 162

Pe când țara de jos a Moldovei e semănată numai de co line care, arate primăvara, par cu brazele lor răsturnate în soare niște mușunoaie mari și negre, în țara de sus colinele devin dealuri și văile râpe. Cei dintâi înaltă coaste albe și neroditoare de lut, prin râpele adânci cresc ierburi mari și nepăscute, pietre grunțuroase dar fără consistență se văd clădite cu păreți în huma cenușie și umedă și prin adâncituri de bălți și părae leneșe se așează pe grunzurii pământului o salitră albă și strălucitoare ca bruma. Spata dealurilor e adesea întinsă, șeasă ca palma și de o productivitate mare și regulată, deaceea adevăratul grănar al Moldovei rămâne țara de sus. În văi și de-asupra râpelor neroditoare stau risipite satele, pe planul dealurilor arătura. O deosebire dela această regulă face însă valea Siretiului și a Sucevii care prin perspectiva sa fru-

moasă, prin mândra depărtare a dumbravelor sale și prin cea întinsoare molatecă și strălucită sub o boltă ce pare menită a fi etern albastră pare un raiu pământesc.

Pe valea Siretului întinsă sub arcurile de safir ale cerului, ale cărei fluvii de aer tremurau de căldura soarelui de vară, stau risipite în întunecata lor umbră păduri și dumbrave, dosind printre ele sate întinse, încungiurate cu șanț, a(le) căror căsuțe mici și acoperite cu paie și stuf dogorit, par ca niște stupi scunzi și din fumul ce le împle atmosfera, biserica-și ridică turnul ei boltit și rătund acoperit cu tinichea albă, care strălucește frumos în soare, ca o argintoasă gândire din mijlocul satelor cufundate în tăcere și a verzii și 'ntunecatei lumi a pădurilor.

Siretiul, în vărătica sa lene, e oprit adesea în drumul său de iazuri mari încungiurate cu papură ce-și înalță ciucalăii copți în soare, cu stuf cu măturile mohorite ca blana de urs și rogoz verde. Pe malurile iazurilor jur împrejur mătreța de un verde tânăr strălucește ca mătasa, iar în mijloc ochiul verde cel clar al apei, pare negru reflectând în el umbra lumii ce-l înconjură.

Pe câte-un plan ridicat se văd curți văruite cu îngrijire, cu arătarea plăcută și liniștită. Fereștile dreptunghii strălucesc în soare, în cerdacul nalt duc scări curate — în fața curții se'ntinde o ogradă mare înemicerc, încunjurată cu zaplaz șindilit, umbrtit de plopi, salcâmi sau nuci. În dreapta curții care se numește „sus“ sunt în genere grajduri și hambare, în stânga acarete pentru bucătărie și servitori numită „jos“, iar dindosul curții se întinde'n patrat cu șanț pomătul, florăriile, via și prisaca.

Aceasta este arătarea stereotipă a satelor și curților, fără privire la modifi cațiunile întâmplătoare, care individualizează pe fiecare din ele.

Caracterul vieții de sat este liniștea și tăcerea. Zlta oamenii fiind la lucru, numai copiii se joacă cu colbul drumului, babele de tot bătrâne șed torcând la umbră pe prispă, și moșnegii adunați la crâșmă își petrec restul vieții lor bând și povestind. Abia sara când satul devine centrul vieții pământului ce-l înconjură se începe cea duioasă armonie câmpenească, idilică și împăciuitoare. Stielele isvorăsc umede și mute pe jumalțul cel adânc și albastru al cerului, buciumul s'aude pe dealuri, un fum de un miros adormitor împle satul, carăle scârțâind vin cu boii osteniți, din lanuri, oame-

nii vin cu coasele de-a umăr, vorbind tare în tăcerea sărei, talan-gele turmelor, apa fântânilor, cumpenele sună, scrânciobul scârție'n vânt, câinii încep a lătra — și prin armonia amestecată s'aude plin și languros sunetul clopotului care împle inima cu pace.

Intr'un asemenea sat stătea pe deal curtea bătrânului Oleanu. Ea avea forma descrisă mai sus. Infundată în cercul curții încunjurată de pomăt, albă și invitătoare, ea avea un cerdac încăpător, în care sta bătrânul sara, cu ciubucul în gură și cu fesul pe ceafă, uitându-se melancolic la priveliștea ce se întindea sub ochii lui. În această curte se născuse Iorgu.

Să ne familiarizăm cu casa întregă în simpla ei frumusețe și cu copilăria eroului nostru.

Cuconul Vasile Creangă era bogat și om bun de suflet. Oamenii din satul lui și din cele'nvecinate povestiau că el are'n pivniță poloboace cu irmilici și dimerlii de galbeni, dar — lucru ce se'ntâmplă rar — nimeni nu-i bănuia aceasta. Se'nțelege că poloboacele și dimerliile erau creațiuni ale fantasiei, însă într'o scutulcă vechie de fier, ce era șrubuită de podelele unui etac mic, se adunase din moși-strămoși, fără avariție, dar cu economie, mulți ochi de vulpe, și mulți bani albi, încât rafturile ei n'ar fi fost pentru niminea indiferente. Creangă era un bătrân bun și prietinos, vesel și glumeț la petrecere, îngăduitor cu supușii lui, și unde trebuia își punea și el mâna, ca să mai ușureze greul; el nu'nvățase multe'n viața lui, pe vremea aceea nici nu se cerea mult, dar avea o'nțelepciune și o isteție firească, care prețuiau mai mult decât pretentiosul semidoctism de azi. Altfel vecinic la moșie, viața-l costa puțin deși trăia ca un Vodă — căci dacă cunoaște cineva mai deaproape viața din curțile boerilor mari, acela va trebui să conceadă că ei șiau a cristaliza împrejurul lor un fel de curte, compusă din boerănași sărăciți, care slujind își recâștigau pe'ncetul o avere din care să poată trăi fără grijă, din rude scăpătate însă pline de deșărtăciune, care trăiau pe sama vărului avut, din refugiați străini, poloni, unguri sau nemți, cari mai la velniță, mai la gospodărie, mai la cancelaria domeniilor formau o clasă de angajați, din călugări, feciori de boieri care înconjurau mănăstirea spre a trăi bine pe moșiile și la curțile cunoscuților lor — afară de aceea un popor de servitori țigani și străini, cari „jos“ trăiau sfădindu-se

și clevetindu-se la boieri unul pe altul. Capelmaistru(l) curții era în genere v'o cioară bătrână și isteată, care știa cântece bătrânești, doine, hore, cântece de lume — ba nici poetul nu lipsia, reprezentat adesea prin persoana vr'unui scriitorăș ori dascal de copii, isteț, care făcea acrostihuri pentru Doamna și la zile mari fintosmosuri nimerite pentru lăutar. Astfel era și arătarea curții lui Creangă, la a(i) cărei componenți caracteristici vom reveni mai târziu.

Femeea cuconului Vasile era cu mult mai tânără decât el și încă destul de frumoasă. Ea era o damă 'naltă și foarte albă la față, avea ochi mari și albaștri, fața lungăreață și plină, nasul foarte corect iară gura ei roșă purta totdeauna acel suris voluptuos și satisfăcut, care-l au femeile frumoase și fără de dorințe. Fruntea ei boltită sub un păr castaniu împletit cu multă măiestrie și unit dinapoi a capul(lui) cu un pieptene de aur, mâinile dulci și pline, cu degete lungărețe, ea se primbla totdeauna gătită când prin grădină, când prin odăi, fără a vorbi nici un cuvânt. Imbla cu acea superbă maiestate în salele nalte ale casei sale, ca acele regine din epopeele nordice cari cu voiața lor țin mărirea casei și a neamului. Ea era de o blândețe rară, însă niciodată într'atâta încât să nu rămâe mândră, și niciodată atât de mândră, încât în fața ei să nu rămâe urmele unei neșterse și adânci blândețe. Când ședea, nu avea ținuta plecată proprie femeilor nalte — splendidul ei bust de marmură rămânea drept și mândru — ai fi gândit că se simte pe tron. Bătrânul o iubia nu pentrucă ar fi existat doar v'o afinitate sufletească între ei — din contra ea avea un fel de spirit de o înălțime religioasă, el cugeta mirenește, ea avea mult simț pentru musică și poezie, el le privia numai ca distracțiuni, de care un om nu poate scăpa, în fine peste toată viața ei era răspândt un fel de farmec poetic — el era prosă, de și prosă bunomă — el o iubia pentrucă era frumoasă, de o nobilă cuviință, care-i impunea, și pentrucă-i dăruise un copil, pe care-l iubia, precum numai un om își poate iubi copilul său...

Dădaca lui era roaba Maria-țiganca, dar era clar, cumcă ea nu putea fi fiica tătâne-său. Ea era de un boiu mijlociu, dar părea naltă în trup, pentrucă era subțire. Cu păr negru și totdeauna pieptănat cu îngrijire și acoperit c'un bariz verde, ochii ei mari și sprincenați aveau o nespūsă dulceață. Buzele mici și subțirele se'ncrețiau de un fel de mândrie, rochia de lână verde cu piepții

strinși îi da un fel de mlădioasă grație, pestelca era albă ca omătul, iară mânicile totdeauna suflecate arătau (?) niște brațe de alabastru. Pe piept cădeau șiruri de hurmuz sur ca mărgăritarul...

Eminescu

* * *

Și am credința că și aceste fărâme-Eminescu vor fi primite cu aceeași dragoste și cu aceeași înălțare sufletească cuvenită lor.

G. T. Kirileanu

Pământul nostru în poezia lui Eminescu (Fragment)

Frumusețile pământului românesc au, fără îndoială, răsunset în felul particular de a simți al neamului nostru.

Insoțite de farmecul poeziei, ele pot să determine și mai mult sensibilitatea și felul nostru particular de a fi, măcar în clasele culte, care nu rămân străine nici de lirica descriptivă.

E deci necesar, și din acest punct de vedere, pe lângă cel pur literar, să încercăm a desprinde viziunea acestui pământ din poezia lui Eminescu.

Nu mai suntem de mult în vremea în care din poezia eminesciană se scotea în evidență numai aspectul de nemulțumire, fără să se arate măcar îndeajuns că acesta era reflexul marelui generozității a poetului, care, cum spunea Vlahuță, *plânge el plânsul tuturor*.

De atunci s'a privit mai cu luare aminte nu numai afirmarea dinamismului din articolele lui politice, ci s'au urmărit răbdător și multiplele corespondențe dintre ele și poeziile lui cu temă similară. Pe acestea, însuflețite mai întotdeauna de o credință, din cauza chiar a subiectului înfățișat, s'a văzut că e necesar să le deosebim de poeziile mai sceptice, cu caracter general omenesc și uneori chiar intim. Dar s'a observat că întreaga lui poezie e adânc străbătută de felul nostru particular de a fi și de a ne exprima.

S'a evidențiat astfel că Eminescu e nu numai cel mai artistic poet, ci de fapt și cel mai reprezentativ poet al nostru.

Dar Eminescu mai are și însușirea de a nu fi lăsat niciodată să se vadă intenția de a da, în poezia sa, acest specific al pământului nostru și de aceea emoția din descrierile sale de natură nu e turburată de întrezărirea vreunei tendințe.

Această emoție se intensifică și prin sentimentul de iubire sau prin cel filosofic, de care e însoțită, căci natura e râvnită de Eminescu pentru a face din ea un amplificator sau un lămuritor al frământării sufletești.

Infățișarea pământului nostru în poezia lui Eminescu, pe lângă însușirile pe care le vom arăta : de însuflețire, de observație fină și de fixare în versuri de rară armonie, mai are, prin urmare, și calitatea de a fi străbătută de un lirism puternic, așa cum cere adevărata poezie descriptivă.

Se știe astăzi că Eminescu a cunoscut mai toate regiunile țării. Firește însă aceasta nu înseamnă că le-a putut contempla la fel de îndelungat, la fel de frecvent.

At. C. Bălăcescu

E m i n e s c u

Continuare ¹⁾

Găsesc o potrivită ocazie cu prilejul acestei conferințe, să schițez și viața și activitatea fratelui său de cruce, Miron Pompiliu, cel mai talentat scriitor și unul din cei mai de seamă bărbați născuți în Comitatul Bihor.

Adevăratul lui nume a fost Moise Popovici, nume pe care și l-a schimbat cu ocazia trecerii sale, pe vama cucului, în România cam prin 1867 sau 68. S'a născut în satul Șteiu, aproape de orașelul Vașcău pela 1844. Tatăl său, preot în sat, a fost om cu puțină învățătură, cum erau preoții noștri de-atunci; iar mama-sa, deși nu știa carte de loc, era o femeie foarte inteligentă și de-o rară bunătate. Pompiliu vorbea cu multă evlavie despre bunătatea Mamei sale ²⁾.

Studiile liceale, Pomp. și le-a făcut la gimnaziul din Beiuș și Oradea-Mare. Terminându-le, s'a înscris la Facultatea de litere și filosofie dela Pesta, colaborând în acelaș timp la Familia lui Iosif Vulcan. În lipsă de mijloace însă, înainte de-a termina anul școlar, trece în România, la București, unde urmează doi ani la

¹⁾ Vezi Buletinul „Mihai Eminescu“ An. XIII 1942, 7-14.

²⁾ Nota în pagina 13.

facultatea de litere, fiind prieten nedespărțit al lui Eminescu și Șt. Cacovian. Din București își trimitea și el, și Eminescu, primele sale versuri lui Vulcan, la Pesta, pentru „Familia“. Erau pe acea vreme reviste literare și'n România, Eminescu însă se considera Ardelean și-și publica poeziile în „Familia“.

Dela București, Pomp. a trecut în anul 1869 la Iași, unde, terminând Facultatea de litere, a rămas profesor, la Școala normală de fete și la Școala militară, de limba și literatura română. În ultimii ani ai carierei sale de profesor a trecut la liceul internat din Iași, cel mai distins liceu internat din întreaga țară. Aici a funcționat din 1 Sept. 1895 până'n Noem. 1897, când moare, la 53 ani, regretat și plâns de elevi, colegi și prietenii săi, cum n'a mai fost plâns niciun profesor. Nici nu era pe atunci în întreaga Românie un profesor de română de măsura lui Pompiliu. Fiind un talent literar și om cu vastă cultură, știa să pună atâta căldură și atâta putere de sugestie în lecțiile sale, încât și celor mai slabi elevi le deștepta gustul și dragostea de literatură românească. Mai fiind și-un temperament blând și glumeț și de nespusă bunătate de suflet, era adorat de elevi și foarte respectat de colegi. La înmormântarea lui, elevii, mari și mici, plângeau cu aceeași frenezie cu care și l-ar fi plâns pe părintele lor.

La venirea lui P. în Iași, Societatea „Junimea“ și revista „Convorbiri literare“ erau în plin avânt. Pomp. intră numai decăt în „Junimea“ devenind în pușin timp una din cele mai simpatice figuri ale societății și unul din cei mai harnici și mari gustați co-

2) Reținem și următorul pasagiu, eliminat de I. Paul: „și glumeț, cum era, spunea că Mamă-sa era atât de bună încât, fiind elev de cl. I-a primară, la școala din Baia, în vârstă de 7 ani, Mamă-sa li trimitea odată cu desagii de merinde pe-o săptămână și 6 crețari, pentruca tot a 3-a zi să-și poată cumpăra câte o porție de *palincă* (rachiu) dela cârciumă. Și spunea Pomp. c'a luat și 3 *vîrgășuri* (vergi) pentru porția de rachiu, prins fiind într'o zi de dascălul său neamț în cârciumă. Pompiliu avea și-un frate, Gheorghe sau Gyurca, rămas preot în sat după moartea tatălui său. Fiul acestui preot, nepot al lui Pompiliu, e doctorul Popovici, medic aici, în Oradea-Mare.

laboratori ai *Convorbirilor*. Scrisa versuri originale și traduceri (din Goethe, Lenau, Heine etc.), povești în stil popular, în genul lui Creangă și critici literare, foarte gustate. Fînd excesiv de modest ca și Eminescu, nu și-a adunat scrierile în volum. Sper însă că nu peste mult le voi aduna eu de prin reviste și le voi reedita.

Caracteristica poeziilor lui P. e gingășia, duiosia și o rară armonie de stil și vers. Lui i se datorește prima colecție de poezie populară din Bihor, un mănunchiu de balade (cântece bătrânești). Tot lui i se datorește prima antologie (în 3 vol. mari) de literatură română p. licee și școale normale, mult prețuită de corpul didactic, de critica literară, de T. Maiorescu și Caragiale, cari au scris aprecieri foarte elogioase despre această carte de mare folos învățămîntului secundar.

În „Junimea“ Pomp. era una din figurile cele mai prețuite și mai simpatizate, din cauza valorii scrisului său, a temperamentului său spiritual, a modestiei și bunătății sale de suflet. Porecla lui junimistă era *Șeful Caracudel*. *Caracudă* se zice în Moldova mulțimea de peștișori pe cari îi vânează și-i mănîncă peștii cei mari. În „Junimea“ erau, ca să zic așa, două pături sociale: boierii, bogătani și cu rol politic, cari se porecliau *Protipenda* și restul, profesori, magistrați, avocați și alți funcționărași cari formau *Caracuda*. Din *Protipendă* făceau parte P. Carp, Pogor, frații Teodor și Dim. Rosetti, frații Iacob și Leon Negruzzi, Maiorescu și N. Gane. Și oricâtă intimitate și prietenie era între toți membrii Junimii, erau ele și aici mici clici, cercuri mai restrânse de prieteni intimi, care aveau osebîtă înrudire sufletească și petreceau mai adese împreună.

Asemenea cerc intim era format de Eminescu, Pompiliu, poetul Bodnărescu, filologul Burlă și minunatul prozator Creangă. Înrudirea sufletească de Români de dincoace de munți a înjghebat acest cerc de intimi ai lui Eminescu. Bodnărescu și Burlă erau bucovineni, Pompiliu bihorean, iar Creangă, deși născut în Moldova, era, despre Mamă, sămîntă din Ardeal, avînd și-o mare înrudire sufletească cu Ardelenii.

(Va urma)

† Ion Paul

Multe și mărunte...

„Mitul Eminescu” și moftul cioculescu — La 55 ani dela moartea lui Eminescu din „Ecolu” An. II Nr. 180 din 21 Iunie 1944, deraiatul atâtor chestiuni literare șerb: n cioculescu nu uită să glăsuiească despre *Mitul eminescian*. Ci-că: „Eminescu e un foarte mare poet de limbă românească,.. dar nu aduce niciun (!) element nou de sensibilitate în configurarea romantismului, a cărui ultim (!) reprezentant, de școală germană, se vedește”. Și: „Em. își păstrează pentru noi tot prețul său,.. însă trebuie să ne resemnăm a-l păstra pentru noi, după atâtea încercări de export, nereușite, cu tot imboldul premiilor Hamangiu (?)”. Mai ales că: „In anii din urmă, aproape douăzeci, s'a rostit numele unui nou Eminescu” - Tudor Arghezi! Etc.!

Leca Morariu

* * *

Ibrahîm Eminovici. — „Universul” Nr. 236 din 28 Sept. 1930, pag. 9 publică următorul fapt divers: „Soldații lordache Drașcu și Mandalache Iacob, .. în unire cu doi prieteni, s'au dus să fure struguri din via d-lui Bibescu din Chitila. Paznicul Ibraim Eminovici i-a surprins și a tras un foc de armă în aer. Văzând că soldații nu s'au intimidat, paznicul a tras în ei și a rănit în piciorul drept pe soldatul lordache Drașcu“...

Semnalăm așadar existența unui *Ibraim Eminovici!*

† Liviu Marian

* * *

Eminescu în muzică. — Completându-ne articolul *Eminescu în muzică* din „Făt-frumos An. XIV 1939, 158—159, mai semnalăm: 1). Gh. Scheletti, *Ce te legeni, codrule?* — Op postum, rev. de Ed. Caudella (și cu text german de „Amzoc”) Ediția a II-a N. Cosma, Iași, Ed. III-a Const. Gebauer București; 2). *Pe aceeaș ulicioară*, Romanță pentru voce și pian,.. Muzica de Victor Manoliu¹⁾, București, Inst. de arte grafice Carol Göbl.. 1911; 3). G. Dima, *Se bate miezul nopții* (p. voce și pian), *Adaus muzical* în rev. „Luceafărul” An. X 1911 Nr. 1; 4). *Mai am un stingur dor, Melodie populară*., *Muzica aranjată de George Popescu* ²⁾. Numai coperta tipărită; restul litografiat; 5). Const. Șandru, *La mijloc de codru des* (Cor bărbătesc ³⁾) manuscris.

Octavia Lupu-Morariu

Fragment. — In *msul* Academiei Române Nr. 2255, fila 339, este legat acest fragment (numerotat IX) dintr'o scrisoare confesională a Veronichii Mele:

„Ea crescú foarte repede în timp și'n inteligență și deveni chipul adevărat al acelei ce plecase, și o iubii cu cea mai înfocată iubire, cum nu m'aș fi crezut în stare de a iubi pe nici o ființă pământescă.

1) Institutur. Coperta — desen (primitiv) de Victor Manoliu.

2) „Medallat la Expoziția din Roma și Florența“!!!

3) Executat în Concertul Soc. „Armonia”, Cernăuți la 10 Dec. 1942.

Inse în scurtă vreme, cerul acestei curate atecții se întu-
necă, melancolia, groaza și spaima se strecurau ca nouri. Am
zis că copilăia creștea foarte repede. Ciudată, într'adevăr fu
creșterea repede a făpturii sale trupești; — dar grozave, ah!
grozave fură gândurile tulburate care mă împresurau pe când
vegghiam desvoltarea ei intelectuală. Putea oare să fie altmintre-
lea, când în fie care zi în concepțiile copilei descopeream puterea
adultă și facultățile femeii? când lecții de experiență curgeau
de pe buzele copilăriei? — când în fie care clipă vedeam înțe-
lepciunea și pasiunile răspândindu-se din ochiul ei mare și cu-
getător? Când zic toate aceste isbi simțirile mele îngrozite, —“

Subtilitățile textului se deslușesc prin complexul trăit de a-
ceea care devenind atât de crudă soția lui Ștefan Micu, încerca
stări dintre cele mai neașteptate la pubertate, explicând oarecum
tragic, față de poet, „*causae remotae actionis*“, adică amorul său.

Când o va fi scris și cât va fi fost de întinsă epistola ?

* * *

„Nebunia ta“. — *Fostului iubit*, celui dela care ceruse înapoiere
scrisorilor de dragoste cu un an înainte (27 Iunie 1880),
îi sunt adresate strofele de gelozie din „*Familia*“ An. XVII,
Nr. 50 (9 Iuliu / 21 Iunie 1881), pg. 322 :

Doresci

*Doresci o lacrimă amară
În ochiul meu să vezi,
Dar ai uitat c'odinioară
Spuneai că'n plâns nu crezi.*

*Dar când cu lacrima pe față
E'am eu în trecut,
Și blestemam a mea viață,
Tu chinu-mi n'ai crezut.*

*Ai vrea cuprinsă de durere
Să vezi filnța mea,
Și'n lume nici o mângâdere
Eu să nu pot afla.*

*Imi place dar să te ucidă
Azi vesella mea,
Vreau gura mea cu drag să rîdă¹⁾
De nebunia ta.*

Le semnează „blânda“ (geloasa !!! — Nota redacției „M. Eminescu“),
Veronică.

1881 este anul când corespundeți dintre Eminescu și Veronica Micu
este foarte rară. „Dulcea prietenă“ venia la București pentru pensie și *alte*
rosturi care se pot urmări în scrisori edificatoare; poetul și-le-avea pe-ale
sale între Cleopatra Poenaru-Lecca²⁾ și visul Mitei Kremnitz.

Stranie profeție, pentru 1883, ultimele două versuri. Dar nimeni n'are
să știe lacrima remușcării! Nimeni!..

Aug. Z. N. Pop

1) Subliniem și la Veronica Micu regionalismul lui Eminescu (vezi „Mihai Eminescu“ An.
XII 1942, 32—33): rîd, — precum și d; altfel poeta V. Micu ajunge pe făgăsurile lui Eminescu
cf. Leuca Morariu, *Eminescu și Veronica Micu* 1939, 10. — Nota red. „M. Em.“

2) Pentru care lporbolică legendă cf. înăz „Mihai Eminescu“ An. XI 1940, 55—56 I

C Ū P R I N S U L :

Articole

- G. Bogdan-Duică *Idei din manuscriptele Eminescu*
Eminescu **Crâmpie (inedite)**
G. T. Kirileanu *Manuscrisele lui Eminescu*
Eminescu Versuri **inedite** despre: *Dragoș-Vodă; Ștefan cel Mare; și Ștefăniță-Vodă; proză inedită: Din Valea Siretului și a Sucevil*
Al. C. Bălăcescu *Pământul nostru în poezia lui Eminescu*
Ion Paul *Eminescu (urmare)*

Multe și mărunte

- Leca Morariu „*Mitul Eminescu*“ și *moftul clo-culescu*
Liviu Marian *Ibraim Eminovici*
Octavia Lupu-Morariu *Eminescu în muzică*
Aug. Z. N. Pop *Fragment; „Nebunla ta“*

Ilustrație

Grigori Viadireu (1830—1888), marele maestru Sucevean care, cu taraful său, a însuflețit Serbarea dela Putna lui Eminescu și Porumbescu n 1871

Prețul Lei 100

G. Dani

G. I. Kirileanu

Piatra-Neamt

str. Stefan c. Mare 25